

УДК 316.42:640.432(477)

JEL Classification: L83, M14, O15, D 81

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2025-1.97.11>

Тетяна Брикова, к.т.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0001-8842-9028>

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Чернівці

СОЦІАЛЬНИЙ КЕЙТЕРИНГ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Війни завжди були джерелом нестабільності й соціальних катаклізмів. Несподіваний початок повномасштабних воєнних дій спричинив не тільки масову міграцію населення України, але й мобілізацію громадянського суспільства як на захист територіальної цілісності держави, так і на допомогу тим громадянам і гостям країни, які потребували її найбільш гостро. Вивчення досвіду подолання наслідків військових конфліктів є актуальним, оскільки дозволяє попередити й подолати гуманітарні кризи або катастрофи, спровоковані природними чи антропогенними факторами в майбутньому.

Метою дослідження стало вивчення досвіду соціального кейтерингу на прикладі самоорганізації громадянського суспільства й за сприяння місцевих влад взимку-навесні 2022 року. **Методологія.** Проведено ретроспективний аналіз відкритих джерел для вивчення досвіду соціального кейтерингу в умовах хаосу початку повномасштабних воєнних дій росії проти України.

Результати. Соціальний кейтеринг у 2022 році розвивався в двох напрямках: забезпечення військових підрозділів і підрозділів територіальної оборони, що стали на захист територіальної цілісності держави, а також прийом і забезпечення осіб, які були вимушені покинути домівки й тікати від війни. Аналіз доступної інформації показав приклад активної кооперації закладів харчування, виробників і дистриб'юторів продуктів харчування, органів місцевого самоврядування, що забезпечив безперерйне приготування, доставку й розподіл готових страв між людьми, які їх потребували.

Практичне значення. Аналіз дій громадянського суспільства й органів місцевого самоврядування в умовах хаосу початку повномасштабного вторгнення дозволяє оцінити досвід і використати його в разі виникнення природних катаклізмів для організації згуртування соціально активних громадян і підтримки вразливих верств населення.

Перспективи подальших досліджень. Вивчення перспектив сучасного кейтерингу в Україні в умовах тривалого воєнного стану з визначенням сучасного стану, можливих векторів розвитку й економічних перспектив галузі.

Ключові слова: кейтеринг, соціальний кейтеринг, громадська ініціатива, війна, евакуація, внутрішньо переміщені особи, територіальна оборона, заклади харчування, волонтерство, місцеве самоврядування.

Кількість джерел: 29; кількість рисунків: 4.

Tetiana Brykova, Candidate in Technical Sciences,
Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0001-8842-9028>

Chernivtsi Institute of Trade and Economics of SUTE, Chernivtsi

SOCIAL CATERING IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR CONTEXT

Summary

Wars have always been a source of instability and social cataclysms. The unexpected beginning of full-scale military operations caused both mass migration of the Ukraine's population and the mobilization of civil society for protection of the state's territorial integrity and for helping those people who needed it most urgently. Studying the experience of overcoming the consequences of military conflicts is relevant, as it allows you to prevent and overcome future humanitarian crises or disasters provoked by natural or anthropogenic factors. The purpose of the presented work was to study the experience of social catering using the example of self-organization of civil society and supported by local authorities in winter and spring of 2022. A retrospective analysis of open informational sources has been conducted to study the experience of social catering in the conditions of chaos at the beginning of full-scale military operations by Russia against Ukraine.

It should be noted that social catering developed in 2 directions in 2022: providing military units and territorial defense units engaged in protecting the state's territorial integrity and receiving and providing for displaced people who were forced to flee their homes due to the war. Analysis of available information revealed active cooperation between public catering establishments, food producers and distributors, and local governments. This cooperation ensured uninterrupted preparation, delivery, and distribution of ready-to-eat (often hot) meals to those in need.

The analysis of the actions of civil society and local governments in the chaos of the beginning of a full-scale invasion allows us to evaluate the experience and use it in the event of natural disasters to organize the rallying of socially active citizens and support vulnerable segments of the population. Studying the further prospects of modern catering in Ukraine in conditions of prolonged martial law with a definition of the current state, possible development vectors, and economic prospects of the industry.

Keywords: catering, social catering, public initiative, war, evacuation, internally displaced persons, territorial defense, public catering establishments, volunteering, local government.

Number of sources – 29, number of drawings – 4.

Постановка проблеми. Україна стикнулася з неспровокованою агресією проти своєї державності ще в 2014 році. В 2022 році розпочався новий виток жорстокої війни, що актуалізував безліч соціальних й економічних проблем [1]. В умовах соціально-економічної невизначеності та втрати всього, що було «за плечима», держава й активне громадянське суспільство стали опорою забезпечення взаємодопомоги і підтримки, мобілізації та модернізації організації управління [2; 3]. Одним з джерел такої підтримки став соціальний кейтеринг.

Кейтеринг (від англійського *cater* – обслуговувати, догоджати) – це надання послуг з доставки їжі поза закладом її приготування (ресторан, піцерія, кулінарія, їдальня тощо). Загалом, наразі в поняття «кейтеринг» входить не лише приготування та доставка їжі, а й її подача на місці проведення певного заходу й обслуговування клієнтів [3]. У сучасному розумінні кейтеринг можна розглядати як гнучкий та різносторонній вид надання послуг у сфері харчування, що, незважаючи на постійні перепони, має перспективи швидкого розвитку й характеризується постійною модернізацією в сучасних економічних умовах як України, так і світу загалом [4-6]. Так, наприклад, поряд з більш поширеним івент-кейтерингом у сучасних умовах спостерігається розвиток інших напрямів, пов'язаних з доставкою їжі.

Метою цієї **статті** було розглянути особливості соціального кейтерингу в умовах початку російського повномасштабного вторгнення на територію України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Кейтеринг – це частина готельно-ресторанного бізнесу, що є соціально орієнтованою бізнесовою нішею, яка напряму залежить від економічного добробуту та безпекової компоненти в кожному окремому регіоні світу [7]. Проблематику розвитку соціального кейтерингу в Україні вивчають І. Смирнов, Л. Запирченко та Н. Ковальчук, але більшого розвитку цей напрям отримав за кордоном завдяки таким авторам, як N. L. Scanlon, Y. Hariri, A. Daou. Для розвитку цієї рекреаційної галузі важливі як організація та інфраструктура бізнесу, так і споживачі – зацікавлена сторона. Значний вплив також мають динамічні

зміни як природного, так і антропогенного походження (мікрота макросередовище регіону) [7].

В Україні цей напрям економічної діяльності стикнувся з низкою несподіваних і значних викликів. Зокрема, слід виділити вплив глобальної пандемії COVID-19 [8] та, безумовно, повномасштабні воєнні дії росії як країни-агресора, проти не лише держави з її військовим компонентом, але й цивільної компоненти українського суспільства: терористична тактика збройних сил агресора, зокрема атаки на цивільну й енергетичну інфраструктуру країни [1; 6; 8]. Від 2022 року значна кількість населення України стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО) [1].

Ще від 2014 року серед загального кола проблем, що постали перед Україною (економічні, політичні, військові), проблеми переміщених людей (як внутрішньо, так і за межу держави) займають особливе місце, зважаючи на часту відсутність вибору щодо можливості залишитись чи поїхати, руйнування їхнього майна, втрату роботи, звичного й стабільного життєвого і соціального рівня. Перед цими людьми постали проблеми житла, працевлаштування, соціалізації дітей (садочок, школа), лікування, особливо для людей у віці й тих, хто потребує постійного медичного супроводу. А найбільше лякає те, що більшість з цих людей не має навіть найменшого уявлення про свої перспективи на новому місці та своє майбутнє [2]. Утім, труднощі виникали і в тих, хто організовував евакуацію та приймав евакуйованих осіб на своїй території. І перш за все, це забезпечення базових потреб новоприбулих громадян [1].

Ще одним феноменом російсько-української війни стало формування добровольчих військових підрозділів, що завдяки своїй мобільності та відкритості до ініціатив відіграли і відіграють значну роль у захисті Батьківщини. Але організація та деяке забезпечення цих підрозділів часто потребували соціальної ініціативи, особливо на початку їх функціонування [9]. І хоча появою кейтерингу (XVII століття, Франція) людство зобов'язане Людовику XIV, який полюбляв урочисті виїзні прийоми й полювання, його розвиток відбувався завдяки діяльності світових армій та їхній потребі в мобільному харчуванні [4; 5]. Наразі соціальний кейтеринг часто

стає єдиною можливістю отримати повноцінне харчування в умовах евакуації з районів ведення активних бойових дій та розміщення в пунктах тимчасового або постійного перебування [1; 10].

Результати. Із 24 лютого 2022 року велика кількість підприємств України, особливо соціально орієнтованих, зазнала значних негативних впливів, частина з яких припинила своє функціонування, переорієнтувавшись на волонтерську діяльність [11]. Значна кількість цивільного населення України опинилась у складній гуманітарній ситуації. Так, голова Міністерства закордонних справ Великої Британії Ліз Трасс у березні 2022 року зазначала наявність понад 12 млн людей в Україні, які потребували гуманітарної допомоги. При цьому міністерка вказувала, що фактична цифра постраждалих є вищою. Зважаючи на це, уряд Великої Британії оперативно виділив 2 млн фунтів стерлінгів (2,64 млн дол. США) й відправив гуманітарну допомогу в Україну для населення оточених російськими військами міст, зокрема Сум, Тростянця та Охтирки [12]. До забезпечення цивільних громадян України продуктами харчування долучилися Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Агентство ООН у справах біженців (UNHCR), організація «Людина в біді» (PiN), Всесвітня продовольча програма (ВПП) та Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) [10]. Але важливим став і процес евакуації та забезпечення харчування громадян у процесі евакуації [1].

Укрзалізниця стала тією компанією, що надала мільйонам українців можливість евакуюватися у більш безпечні регіони [13]. У період евакуації, в час, коли звичне життя людини кардинально й несподівано змінюється, забезпечення здорового, повноцінного і збалансованого харчування допомагає зберегти фізичне та психоемоційне здоров'я, що є необхідними умовами для подолання стресу, спровокованого як війною, так і евакуацією [14].

Львівська область стала одним із тилкових хабів прийому ВПО в 2022 році. За даними ООН, Укрзалізниці та Львівської обласної державної адміністрації залізничний вокзал Львова, як

основний логістичний хаб евакуації 2022 року, прийняв понад 1 млн осіб, по 10 000 пасажирів щоденно [9; 13; 15]. Приймаючи осіб, що тікали від війни, керівництво області на різних рівнях, 40 рестораторів, кулінарні організації (World Central Kitchen, Західна Шеф Група, майданчик Pro100 HUB та ін.), 30 найбільших регіональних виробників, 7 великих торговельних мереж Львівщини й найбільший гуртовий ринок у Західній Україні забезпечували харчування для ВПО та військових. За даними офіційних джерел, тільки за перший місяць вдалось забезпечити харчуванням 1 млн 300 тис. осіб [15].

І такі ініціативи почали створюватись у всіх більш-менш безпечних регіонах України, щоб забезпечити виїзд громадян із зони активних воєнних дій. Так, соціальні фахівці благодійного фонду «Карітас Бердичів УГКЦ» надавали ВПО не лише психологічну допомогу, а й екстрену гуманітарну, зокрема на залізничній станції Бердичева було організовано забезпечення евакуйованих осіб гарячими стравами, напоями й солодощами. Спеціалісти фонду на листопад 2023 року змогли організувати 640 порцій комплексного харчування. Програма допомоги фонду активна й досі [16].

Але слід зазначити, що найбільш вразливими були пацієнти й пасажирів евакуаційних медичних потягів, яких за даними Укрзалізниці налічувалось понад 2 500 за час повномасштабного вторгнення [13]. Міжнародне масштабне дослідження S. Walravens і співавторів вказує, що протягом перших 8 місяців повномасштабного вторгнення львівський вокзал прийняв 74 евакуаційних потяги з 2481 пацієнтом на борту (рис. 1) [17], кожен з яких потребував не тільки допомоги (профільної та психологічної), але й відповідного, з урахуванням клінічного стану, харчування.

Варто відзначити організацію санітарної складової кейтерингу в умовах масової евакуації в Україні, адже процес доставки й харчування великої кількості осіб проходив у непристосованих для цього умовах (торгових центрах, вокзалах).

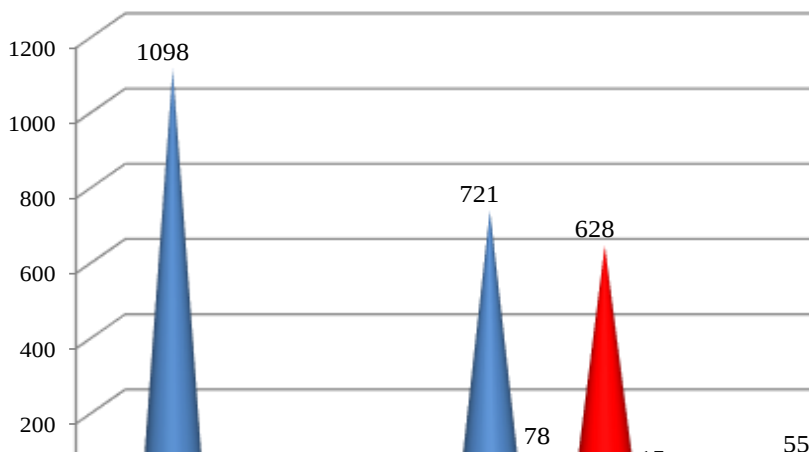

Рис. 1. Характеристика пасажирів евакуаційних потягів протягом березня-грудня 2022 р.*

*Джерело: [17].

Саме тому надзвичайно важливим було дотримання харчової безпеки: використання герметичних контейнерів або спеціального посуду для зберігання та транспортування їжі (рис. 2) [14].

Рис. 2. Індивідуальне пакування порційно приготованої їжі для забезпечення її санітарної безпеки, Львів, 2022 рік*

*Джерело: [14].

Така соціальна ініціатива підтримувалась місцевою владою та спрямовувалась на підтримку й допомогу тим громадянам, які були

змушені покинути свій дім [15]. Організація повноцінного харчування сприяє підтримці фізичного й психологічного благополуччя особи [18]. Звісно, були і певні недоліки в роботі таких гастрономічних команд, зумовлені умовами реалізації соціального кейтерингу на практиці. Зокрема, в таких умовах не вдається забезпечити особливі дієтичні потреби, зокрема людей з алергіями, діабетом або іншими специфічними дієтичними особливостями [14], хоча благодійні організації, волонтери й добровольці намагались врахувати найбільш очевидні потреби також. Зокрема, за підтримки Всесвітньої продовольчої програми ООН (у межах проєкту ADRA Ukraine) здійснено забезпечення дитячим харчуванням громадян, які цього потребували. Ініціатива активна і до сьогодні. Так, на момент вересня 2022 року ADRA Ukraine забезпечено доступ до дитячого харчування шляхом поширення 79 973 наборів у 10 областях України, як для осіб під час евакуації, так і в пунктах тимчасового розміщення [19].

Слід зазначити, що в процесах евакуації та розміщення евакуйованих осіб у пунктах тимчасового або постійного розміщення важливою складовою є надання портативного харчування, легкого й зручного для транспортування, яке забезпечує людей під час переміщення енергією [18]. До складу харчових наборів можуть входити горіхи, сухофрукти, енергетичні батончики, сухарі або сухе м'ясо. Також важливим є забезпечення запасу якісної питної води [14]. «Українська Біржа Благодійності» разом з організацією «Український Благодійний Альянс», що взяли на себе супровід ВПО в Харківській області, в лютому 2023 року зазначали, що їм доводилось відбирати запити і 1 500 з них були невідкладними. У зв'язку з цим збір коштів на допомогу внутрішньо переміщеним особам є актуальним і досі: на 1 500 продуктових наборів тривалого зберігання (кілька видів круп, макарони, олія, цукор, чай, тушковане м'ясо та риба) необхідно зібрати кошти на суму близько 900 000 гривень [20].

Повномасштабне вторгнення для більшості населення нашої країни стало несподіванкою. На підтримку Збройним силам України на місцях, відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву», сформовано загони територіальної оборони, харчове забезпечення яких було покладено на місцеві громади [21]. Оскільки вони виявились не готовими до цього [22], то для

забезпечення захисників на місцях були задіяні як комунальні установи [23], так і місцеві жителі (волонтери) [22]. При цьому слід врахувати планування цього процесу, що є ключовим для успішної організації харчування великої кількості людей [14]. Тому місцеві громади, відповідальні за харчування підрозділів ТрО, готували визначений перелік продуктів, переважно тих, що мають довготривалі терміни зберігання або були швидкими в приготуванні, але водночас поживними й енергетично збалансованими [22].

Як приклад соціально-мілітарного кейтерингу можна розглянути досвід Києва весни 2022 року. Станом на березень 2022 року в місті залишалося близько 2 млн осіб, що потребували їжі щодня. В умовах часткового оточення Києва гарантами гуманітарної стабільності міста стали працівники кав'ярень і ресторанів, працівники й власники супермаркетів, а також численні волонтери. Практично всі працюючі заклади харчування були переорієнтовані на приготування в режимі військово-польової кухні [24-26]. Деякі власники надавали приміщення, інші забезпечували підвіз продуктів, волонтери долучалися до приготування їжі (рис. 3) для військових, бійців територіальної оборони, для лікарень, організацій соціального захисту, цивільних громадян, які потребували харчування, в тому числі в укриттях [24; 27].

*Рис. 3. Волонтерське приготування їжі в Києві, березень 2022 р.**

*Джерело: [27].

Щодня готували та доставляли 70 000 порцій гарячих сніданків, обідів та вечерь [24]. Приклади допомоги друкували різні новинні й інформаційні сайти, як, наприклад, щодо однієї з сімей київських

ресторанів, що з лютого та на момент березня 2022 року забезпечила приготування понад 32 000 гарячих обідів для військових (рис. 4) [25].

*Рис. 4. Варіанти пакування обідів для захисників м. Києва для транспортування, березень 2022 р.**

*Джерело: [26].

Меню формувалося залежно від наявних запасів ресторанів [25–26] або постачання продуктів Гуманітарним штабом Києва [28]. І така ініціативність була поширена по всій території України як на рівні особистої ініціативи, так і організацій. Кирило Терещенко приводить приклад співробітниці NOVUS Ілони, що з перших днів вторгнення безперервно випікала хліб для людей [25]. Деякі ініціативи з приготування та доставки їжі на початку війни переросли в більш тривалі – приготування сухих пайків для розвідників і ТрО на блокпостах [25–26]. Незважаючи на активні бойові дії на території України, готельно-ресторанний бізнес продовжує модернізуватись і розвиватись [29], підтримуючи економіку й обороноздатність держави.

Висновки. Соціальний кейтеринг в умовах російсько-української війни набув особливого значення як ефективний механізм реагування на гуманітарні виклики, спричинені масовими переміщеннями населення та потребами військових підрозділів. Проведене дослідження підтвердило, що з початку повномасштабного вторгнення соціальний кейтеринг виконував не лише функцію забезпечення харчування, а й став важливим чинником соціальної згуртованості, підтримки психоемоційного

стану постраждалих, а також мобілізації ресурсів громадянського суспільства.

На основі ретроспективного аналізу встановлено, що організація соціального кейтерингу здійснювалася через активну взаємодію органів місцевого самоврядування, волонтерських ініціатив, представників ресторанного бізнесу, виробників і дистриб'юторів продуктів харчування. Попри обмежені ресурси й складні логістичні умови вдалося забезпечити регулярне та, в більшості випадків, повноцінне харчування як для внутрішньо переміщених осіб, так і для військовослужбовців, з урахуванням базових санітарних вимог.

Особливу увагу було приділено забезпеченню харчування вразливих категорій населення – дітей, осіб похилого віку й людей із хронічними захворюваннями, що свідчить про високий рівень соціальної відповідальності й адаптивності кейтерингових практик в екстремальних умовах. Цікавим є також досвід портативного харчування, який може бути адаптований до інших ситуацій надзвичайного характеру.

Таким чином, соціальний кейтеринг довів свою ефективність як елемент кризового управління та підтримки життєздатності громад у період надзвичайних ситуацій. Отриманий досвід доцільно використати при формуванні стратегій цивільного захисту, удосконаленні місцевих політик реагування на надзвичайні ситуації та розробці програм підвищення стійкості громад до майбутніх викликів – як воєнного, так і природного чи техногенного характеру.

Список використаних джерел:

1. Бірюкова М., Рущенко І., Ляшенко Н., Григор'єва С. Біженці і внутрішньо-переміщені особи російсько-української війни: соціальні характеристики й практики. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. Т. 25. № 6. С. 143-156. DOI: <https://doi.org/10.15421/172282>
2. Лібанова Е. М. Вимушені переселенці: вчора, сьогодні, завтра. *Український географічний журнал*. 2014. Т. 3. С. 13-18.
3. Вдовічен А. А., Рошко Н. Б. Особливості ведення управлінського обліку під час воєнного стану в Україні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2024. Вип. II (94). Економічні науки. С. 64-78. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-2.94.05>
4. Запірченко Л. Д., Ковальчук Н. В. Кейтеринг. Кропивницький: ЦНТУ, 2024. 81 с.
5. Scanlon N. L. Catering management. John Wiley & Sons, 2012. 272 p.

6. Сидоренко Т. М. Особливості функціонування готельно-ресторанного бізнесу в умовах воєнного стану. *Підприємництво і торгівля*. 2022. № 33. С. 66-70. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-10>
7. Hassanien A., Dale C. *Hospitality business development*. Routledge, 2019. Pp. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351033701>
8. Гищук Р. М. Детермінованість впливу туризму на розвиток і управління готельною інфраструктурою регіону в кризовий період. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2021. Вип. I (81). Економічні науки. С. 8-25. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2021-1.81.01>
9. Ярошук І. В., Гузенко А. Г., Розтопіра В. С. Добровольчі батальйони – феномен самоорганізації патріотично налаштованої громадськості. Роль територіальної оборони у боротьбі за незалежність України. *Scientific research: modern challenges and future prospects* (Munich, Germany, Oct. 21-23, 2024). MDPC Publishing, 2024. С. 396-406.
10. Організація Об'єднаних Націй і гуманітарні партнери доставили продовольство та медикаменти до оточених Сум. Організація Об'єднаних Націй, 31 березня 2022. URL: <https://ukraine.un.org/uk/176479> (дата звернення: 13.01.2025).
11. Графська О. І., Сиванич А. В. Проблематика функціонування туристичного сектору України в умовах російсько-української війни. *Міжнародна наукова конференція «Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики»* (Хмельницький, 12 липня). ГО Міжнародний центр наукових досліджень, 2024. С. 15-17. DOI: <https://doi.org/10.62731/mcnd-12.07.2024>
12. Кушнерик Т. Велика Британія доставить продукти на \$2,64 млн для оточених окупантами міст. *Главком*, 27 березня, 2022. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/velika-britaniya-dostavit-produkti-na-264-mln-dlya-otochenih-okupantami-mist-833319.html> (дата звернення: 13.01.2025).
13. Brand Ukraine. Trains with history, art, and ironbravery: 13 stories about Ukrainian railways. *Ukrain.UA*. URL: <https://ukraine.ua/stories/13-facts-about-ukrainian-railways-ukrzaliznytsia/> (Accessed: 03.04.2025).
14. Харчування та здоров'я в умовах евакуації. Вебсайт ГО «Місто Сили». URL: <https://mistosyly.org/harchuvannya-ta-zdorovya-v-umovah-evakuaciyi/> (дата звернення: 13.01.2025).
15. Управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації. «Гастрономічна» оборона: як забезпечують організацію харчування для вимушених переселенців. Львівська обласна державна адміністрація, 26 березня 2022. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=66695> (дата звернення: 13.01.2025).
16. Український Благодійний Альянс. Допомога їжею для ВПО у Харківській області. *dobro.ua*. Українська Біржа Благодійності, 17 лютого 2023. URL: https://dobro.ua/project/dopomoga_yizheiu_dlja_vpo_u_kharkovi/ (дата звернення: 13.01.2025).
17. Walravens S., Zharkova A., De Wegheleire A., Burton M., Cabrol J. C., Lee J. S. Characteristics of medical evacuation by train in Ukraine, 2022. *JAMA Network Open*, 2023. Vol. 6, № 6. e2319726-e2319726. DOI: <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2023.19726>
18. Самусь Ю. Дослідження інноваційних рішень, що об'єднують локальні ініціативи для забезпечення їжею внутрішньо переміщених осіб. *United Nations Development Programme*, 29 вересня 2022. URL: <https://surl.li/tmamgs> (дата звернення: 13.01.2025).
19. Дитяче харчування, евакуація, фінансова допомога, психологічна підтримка дітей — підсумки тижня ADRA Ukraine. *ADRA Ukraine*. 09 вересня 2022. URL: <https://www.adra.ua/dytyache-harchuvannya-evakuaciya-finansova-dopomoga-psyhologichna-pidtrymka-ditej-pidsumky-tyzhnya-adra-ukraine/> (дата звернення: 13.01.2025).
20. Карітас Бердичів УГКЦ. Харчування евакуйованих. *dobro.ua*. Українська Біржа Благодійності, 11 грудня 2023. URL: <https://dobro.ua/project/kharchuvannya-evakuiovanih/> (дата звернення: 13.01.2025).

21. Про основи національного спротиву : Закон України № 1702-IX. 16 липня 2021. *Верховна Рада України*. URL: <https://document.vobu.ua/doc/5714> (дата звернення: 13.01.2025).
22. Картопля, консерви, цукор: Житомирська міськрада оприлюднила список продуктів, необхідних для тероборони. *Житомир.Інфо*, 26 лютого 2022. URL: https://www.zhitomir.info/news_206249.html (дата звернення: 13.01.2025).
23. На Житомирщині працівники однієї з лікарень та волонтери разом готують гарячі обіди для тероборони. *Суспільне Житомир*, 4 березня 2022. URL: <https://suspinne.media/zhytomyr/213908-na-zitomirsinii-pracivniki-odniei-z-likaren-ta-volonter-i-razom-gotuut-garaci-obidi-dla-teroboroni/> (дата звернення: 13.01.2025).
24. Дейнега В. Замість ресторану – військово-польова кухня: як харчується Київ під час війни? *Українська правда. Життя*, 23 березня 2022. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/23/247947/> (дата звернення: 14.01.2025).
25. Терещенко К. У кожного свій фронт: приклади українців, які допомагають в тилу. *Українська правда. Життя*, 23 березня 2022. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/03/23/247939/> (дата звернення: 14.01.2025).
26. Гришина Д. Понад два місяці на кухні: київський ресторатор з командою годував захисників. *Вечірній Київ*, 27 травня 2022. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/66910/> (дата звернення: 14.01.2025).
27. Марків Н. «Кухонні» війська Мінського масиву: кияни готують їжу та допомагають теробороні та ближнім. *Вечірній Київ*, 10 березня 2022. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/62558/> (дата звернення: 14.01.2025).
28. Київська міська рада. Гуманітарний штаб Києва готовий надавати продукти закладам, які готують обіди для військових, тероборони, людям в укриттях та біженцям. *Офіційний портал Києва*, 07 березня 2022. URL: <https://surl.li/gjgwpm> (дата звернення: 14.01.2025).
29. Паламарек К. В., Романовська О. Л., Струтинська Л. Т. Кризові явища та їх вплив на функціонування індустрії гостинності. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2022. Вип. II (86). Економічні науки. С. 20-31. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2022-2.86.02>

References:

1. Biryukova, M., Rushchenko, I., Lyashenko, N., Grigor'eva, S. (2022). Refugees and Internally Displaced Persons of the Russian-Ukrainian War: Social Characteristics and Practices. *Naukovo-teoretychnyy al'manakh Hrani [Scientific and Theoretical Almanac Grani]*, vol. 25, no. 6, pp. 143-156. DOI: <https://doi.org/10.15421/172282> (in Ukr.).
2. Libanova, E.M. (2014). Internally Displaced Persons: Yesterday, Today, Tomorrow. *Ukrayins'kyi heohrafichnyy zhurnal [Ukrainian Geographical Journal]*, vol. 3, pp. 13-18 (in Ukr.).
3. Vdovichen, A.A., Roshko, N.B. (2024). Peculiarities of management accounting during martial law in Ukraine. *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu [Bulletin of the Chernivtsi Institute of Trade and Economics]*, vol. II(94), pp. 64-78. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-2.94.05> (in Ukr.).
4. Zapirchenko, L.D., Kovalchuk, N.V. (2024). *Keyteryneh [Catering]*. TSNTU, Kropyvnytskyi, 81 p. (in Ukr.).
5. Scanlon, N.L. (2012). *Catering management*. John Wiley & Sons, 272 p.
6. Sydorenko, T.M. (2022). Peculiarities of the functioning of the hotel and restaurant business under martial law. *Pidpriemnytstvo i torhivlia [Entrepreneurship and trade]*, no. 33, pp. 66-70. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-10> (in Ukr.).
7. Hassanien, A., Dale, C. (2019). *Hospitality business development*. Routledge, pp. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351033701>

8. Gyshchuk, R.M. (2021). The determinism of the impact of tourism on the development and management of the region's hotel infrastructure during the crisis period. *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu [Bulletin of the Chernivtsi Institute of Trade and Economics]*, vol. I(81), pp. 8-25. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2021-1.81.01> (in Ukr.).
9. Yaroshchuk, I.V., Guzenko, A. G., Roztopira, V.S. (2024). Volunteer battalions are a phenomenon of self-organization of patriotically minded public. The role of territorial defense in the struggle for the independence of Ukraine. *Scientific research: modern challenges and future prospects*, 21-23 Oct., 2024. MDPC Publishing, Munich, Germany, pp. 396-406 (in Ukr.).
10. The United Nations and humanitarian partners delivered food and medicine to besieged Sumy (2022). *United Nations*, 31 Mar. Available at: <https://ukraine.un.org/uk/176479> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).
11. Graftska, O.I., & Syvanych, A.V. (2024). Problems of the functioning of the tourism sector of Ukraine in the conditions of the Russian-Ukrainian war. *Mizhnarodna naukova konferentsiya "Period transformatsiynykh protsesiv v svitoviy nausti: zadachi ta vyklyky" [Intern. Sci. Conf. "The period of transformational processes in world science: tasks and challenges"]*, 12 July, PO International Center for Scientific Research, Khmelnytskyi, Ukraine, pp. 15-17. DOI: <https://doi.org/10.62731/mcnd-12.07.2024> (in Ukr.).
12. Kushneryk, T. (27 Mar., 2022). Great Britain to deliver \$2.64 million worth of food to cities surrounded by occupiers. *Glavkom*. Available at: <https://glavcom.ua/world/observe/velika-britaniya-dostavit-produkti-na-264-mln-dlya-otochenih-okupantami-mist-833319.html> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).
13. Brand Ukraine. Trains with history, art, and ironbravery: 13 stories about Ukrainian railways. *Ukrain.UA*. Available at: <https://ukraine.ua/stories/13-facts-about-ukrainian-railways-ukrzaliznytsia/> (Accessed: 03.04.2025).
14. Nutrition and health in evacuation conditions. *GO "Misto Syly" [PO "Power Town"]*. Available at: <https://mistosyly.org/harchuvannya-ta-zdorovya-v-umovah-evakuaciyi/> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).
15. Tourism and Resorts Department, Lviv Regional State Administration (26 Mar., 2022). "Gastronomic" defense: how to organize food for internally displaced persons. *L'vivska oblasna derzhavna administratsiya [Lviv Regional State Administration]*. Available at: <https://old.loda.gov.ua/news?id=66695> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).
16. Ukrainys'kyi Blagodiinyi Alians (17 Feb., 2023). Food assistance for IDPs in Kharkiv region. *dobro.ua. Ukrayins'ka Birzha Blahodiynosti [dobro.ua. Ukrainian Charity Exchange]*. Available at: https://dobro.ua/project/dopomoga_yizheiu_dlia_vpo_u_kharkovi/ (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).
17. Walravens, S., Zharkova, A., De Weggheleire, A., Burton, M., Cabrol, J.C., Lee, J.S. (2023). Characteristics of medical evacuation by train in Ukraine, 2022. *JAMA Network Open*, vol. 6, no. 6, e2319726-e2319726. DOI: <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2023.19726>
18. Samus', Yu. (29 Sep., 2022). Research into innovative solutions that bring together local initiatives to provide food to internally displaced persons. *United Nations Development Programme*. Available at: <https://surl.li/tmamgs> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).
19. Baby food, evacuation, financial assistance, psychological support for children — week's results ADRA Ukraine. *ADRA Ukraine*, 09 Sept., 2022. Available at: <https://www.adra.ua/dytyache-harchuvannya-evakuacziya-finansova-dopomoga-psyhologichna-pidtrymka-ditej-pidsumky-tyzhnya-adra-ukraine/> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).
20. Caritas Bardychiv UGCC (11 Dec., 2023). Feeding evacuees. *dobro.ua. Ukrayins'ka Birzha Blahodiynosti [dobro.ua. Ukrainian Charity Exchange]*. Available at: https://dobro.ua/project/kharchuvannia_evakuiovanikh/ (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).

21. Verkhovna Rada of Ukraine (16 July, 2021). On the foundations of national resistance, Law of Ukraine, no. 1702-IX. Available at: <https://document.vobu.ua/doc/5714> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).

22. Potatoes, canned goods, sugar: Zhytomyr City Council published a list of products necessary for territorial defense. *Zhytomyr.Info*, 26 Feb., 2022. Available at: https://www.zhitomir.info/news_206249.html (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).

23. In the Zhytomyr region, hospital workers and volunteers together prepare hot lunches for the defense. *Suspil'ne Zhytomyr [Public Zhytomyr]*, 4 Mar., 2022. Available at: <https://suspilne.media/zhytomyr/213908-na-zitomirsini-pracivniki-odniei-z-likaren-ta-volonteri-razom-gotuut-garaci-obidi-dla-teroboroni/> (Accessed 13.01.2025) (in Ukr.).

24. Deinega, V. (23 Mar., 2022). Instead of a restaurant, there is a military field kitchen: how does Kyiv eat during the war? *Ukrayins'ka pravda. Zhyttya [Ukrainian Truth. Life]*. Available at: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/23/247947/> (Accessed 14.01.2025) (in Ukr.).

25. Tereshenko, K. (23 Mar., 2022). Everyone has their own front: examples of Ukrainians helping in the rear. *Ukrayins'ka pravda. Zhyttya [Ukrainian Truth. Life]*. Available at: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/03/23/247939/> (Accessed 14.01.2025) (in Ukr.).

26. Grishyna, D. (27 May, 2022). Over two months in the kitchen: a Kyiv restaurateur and his team fed the defenders. *Vechirniy Kyiv [Evening Kyiv]*. Available at: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/66910/> (Accessed 14.01.2025) (in Ukr.).

27. Markiv, N. (10 Mar., 2022). "Kitchen" troops of the Minsk massif: Kyiv residents prepare food and help the defense forces and their neighbors. *Vechirniy Kyiv [Evening Kyiv]*. Available at: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/62558/> (Accessed 14.01.2025) (in Ukr.).

28. Kyiv City Council (7 Mar., 2022). The Kyiv Humanitarian Headquarters is ready to provide products to institutions that prepare lunches for the military, territorial defense, people in shelters and refugees. *Ofitsiynyy portal Kyieva [Official Kyiv portal]*. Available at: https://surl.li/gjgwpn_ (Accessed 14.01.2025) (in Ukr.).

29. Palamarek, K.V., Romanovska, O.L., Strutynska, L.T. (2022). Crisis phenomena and their impact on the functioning of the hospitality industry. *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu [Bulletin of the Chernivtsi Institute Trade and Economics]*, vol. II(86), pp. 20-31. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-2.94.05> (in Ukr.).

Стаття є оригінальним дослідженням, яке раніше не публікувалось і подане до розгляду виключно до **Вісника ЧТЕІ**.

Надійшла до редакції 11.02.2025

Прийнято до друку 28.02.2025

Публікація онлайн 31.03.2025